

51 огляд народних пісень «Маковицька струна» розпочався в Бардієві 22 листопада 2025 р. На передньому плані конферансьє програми Степан Гій.

Своє 95-річчя привітав черговою книжкою

1 листопада 2025 року вступив у своє 95-річчя українціст, літературознавець та критик проф. д-р Михайло Роман, кандидат філологічних наук (на фото). Михайло Роман, не дивлячись на свій вік, не втрачає енергію, постійно присутній в літературному і культурному житті українців Словаччини.

Михайло Роман широкий громадськості відомий своєю багаторічною діяльністю. Протягом свого творчого життя він досліджував місцеву українську літературу і присвятив увагу багатьом письменникам регіону. Він – автор численних праць. Серед його робіт згадаймо хоча б книги «Українська література Словаччини очима рецензента» та «Словник українських письменників Словаччини» (у співавторстві). Він постійно бере участь у культурних подіях, презентаціях книг та співпрацює з дослідника-

19 листопада 2025 р. в Словацько-українському культурному та інформаційному центрі в Пряшеві відбулась презентація книжки Михайла Романа «Ювілейні статті про життя і творчість українських письменників Словаччини» (Пряшів, 2025), яку видала Спілка українських письменників Словаччини.

Голова Спілки українських письменників Словаччини Іван Яцканин оцінив вклад Михайла Романа як літературознавця і критика в літературне життя українців Словаччини. Доповідь

листа Президії ЦР Союзу. Привітала ювіляра зразками творчості українських поетів Словаччини невтомна декламаторка, учасниця різних змагань в читанні поезії і прози Ольга Урам (Свидник). У художній програмі виступила музично-співацька група ансамблю «Шаришан», який працює при Парку культури і відпочинку в Пряшеві. Доброзичлива сімейна атмосфера, сприятливі умови для творчої роботи приносять свої благородні плоди. Про Михайла Романа прикладно дбають його дочки MUDr. Любомира Романова, PhD. та RNDr. Марія Романова.

Ювіляр у своєму виступі висловив вдячність всім присутнім,

Під час відкриття ювілейного вечір з презентацією книжки. На фото (зліва): Іван Яцканин, Любиця Бабота, Михайло Роман.

ми, виступає з статтями і рецензіями в українській пресі Словаччини, головним чином в газеті «Нове життя» і журналі «Дукля».

Його енергія, життєвий оптимізм та відданість справі в інтересі збереження та розвитку української культури в Словаччині є прикладом для багатьох.

Ольга Урам.

Частина учасників вечора.

про життєвий і творчий шлях ювіляра виголосила доц. д-р Любиця Бабота, канд. філологічних наук. На вкладі ювіляра в піднесення освіти і культури русинів-українців наголосив у своєму виступі голова Центральної ради СРУСР Павло Богдан і при цій нагоді вручив йому вітального

які зібралися у великій кількості в Центрі культури, Спільці українських письменників Словаччини, Союзу русинів-українців Словаччини, працівникам преси, які привітали його з життєвим ювілеєм.

На многая і благає літа, шановний Ювіляр!

Живий голос традиції

Відбувся 51 огляд народних пісень «Маковицька струна»

Без перебільшення можна сказати, що огляд народних пісень «Маковицька струна» здобув тривале місце серед культурних подій як Пряшівського краю, так і всієї Східної Словаччини. «Маковицька струна» виростила співаків, яких сьогодні знає вся Словаччина. Пісні, зроджені Струною, дістали нові крила - продовжують жити в професійних і самодіяльних колективах Словаччини, які включають їх в свій репертуар у дещо видозмінений чи художньо довершений формі. Пісні, зроджені Струною, живуть в генераціях, а що особливо радує, так це те, що «Маковицька струна» вічно молода, бо на заміну старших приходить молодь, а серед них і ті наймолодші – діти, які стають запорукою, що «Маковицька струна» буде жити і в дальших поколіннях. Доки живе пісня, доти живе народ.

Фестивальний рух, частиною якого є «Маковицька струна», став потужним чинником збереження культурної ідентичності русинів-українців. Метою Стру-

пи, а переможці змагаються на центральній сцені в Бардієві та Пряшні. Огляд може мати певну тематику, наприклад, один із них був присвячений темі «Вечорниці».

Таким чином, «Маковицька струна» є важливою культурною платформою, яка демонструє життєздатність народної пісенної традиції, її передачу від покоління до покоління та її роль у формуванні національної свідомості русинів-українців Словаччини.

На це вказав у своєму виступі голова організаційного комітету огляду, голова Центральної ради Союзу русинів-українців Словацької Республіки Павло Богдан під час відкриття двох програм у Бардієві, в суботу, 22 листопада 2025 р., в спортивному залі «Мир», і в Пряшеві 23 листопада 2025 р., де огляд кульмінував на великій сцені Театру ім. Йонаша Заборського. Підготовка такої програми триває від весни, коли проходять регіональні огляди, і завершується в осінній час підсумковими, заключними програмами в Бардієві і Пряшеві. Павло Богдан привітав на пісенному огляді делегацію Союзу русинів українців Сербії, очолену головою Союзу Богданом Віславським та директором СНМ – Музею української культури у Свиднику Яна Пивоварника.

Сценарій і режисуру програми під назвою «НА МУЗИКУ», взяла на себе і на цей раз Івета Світок. До речі, вся сім'я Івети – то творчий колектив – чоловік Марек Світок – художній керівник Фольклорного ансамблю «Карпатянин», дочки Івана і Мартини теж постійно присутні на фольклорній сцені, співом і музикою роздають глядачам радість.

(Продовження на 2 стор.)

Голова ЦР СРУСР Павло Богдан привітав співаків і гостей пісенного огляду.

Бурю оплесків пожала маленька співачка Йоганка Маєрова, Співська Нова Вєсь (пісня «Ой на горі жита много»).

ни є популяризація багатства народних пісень та відкриття нових співочих талантів різних поколінь – від дітей до дорослих виконавців.

Це конкурсний огляд, якому передують регіональні ета-

Лауреатом 51 огляду стало тріо Юлія Веверкова – Зузана Антошова – Михаїла Гамрачек (Співська Нова Вєсь).

Заклучна сцена огляду в Пряшеві.

Українська книжкова полиця в Пряшеві

Ми вже інформували (НЖ, 18/2025) про те, що Українську книжкову полицю готують відкрити також в Пряшеві. Мова йде про майже 150 книг українською мовою, які подарувало Посольство України в Словачкій Республіці Крайовій бібліотеці імені Павла Орсага Гвездослава в Пряшеві. Нещодавно вони пройшли процес каталогізації. Тим самим було зроблено перший крок до створення самостійного фонду української літератури в згаданій бібліотеці.

Нещодавно в бібліотеці відбулось відкриття Української книжкової полиці. У відкритті книжкової полиці взяла участь Тетяна Сибіга, дружина міністра закордонних справ України Андрія Сибіги, яка побувала

в Пряшеві. На фото Івана Яцканина: директорка пряшівської бібліотеки ім. Павла Орсага Гвездослава Івета Гурна і Тетяна Сибіга (вправо) під час відкриття Української книжкової полиці.

ВІДКРИТТЯ НОВОЇ ВИСТАВКИ У СВИДНИКУ

У Словацькому національному музеї – Музеї української культури у Свиднику відкрилась нова виставка, присвячена силі духовності та благородному покликанню духовенства. Експозиція під назвою «Духовність і покликання духовенства на північному сході Словаччини» пропонує відвідувачам унікальну можливість зануритися у світ віри, освіти та культурного відродження, яке впродовж століть формували духовні особи цього регіону.

Мер. Михайло Чичвара, PhD.

Святковість і урочисту атмосферу відкриття підкреслив духовний спів хору при храмі Святої Трійці у Свиднику. Їхній натхненний виступ став символічним прологом до всієї експозиції, нагадуючи про глибинну духовну традицію, що лежить в основі представлених матеріалів.

Метою виставки є пробудити інтерес до духовної спадщини, показати широту діяльності священнослужителів та підкреслити їх ключову роль у житті суспільства. За допомогою духовної літератури, офіційної церковної документації та інших автентичних матеріалів експозиція розкриває, наскільки багатогранною була праця духовенства. Окрім душпастирської місії, вони брали активну участь у поширенні освіти населення та формуванні культурної самобутності.

Особливу увагу приділено видатним постатям, серед яких – Олександр Духнович та Олександр Павлович. Через їх біографію та творчий спадок відвідувачі зможуть простежити вплив духовних осіб на розвиток національної свідомості й культурного життя. Виставка також демонструє, як пам'ять про цих діячів зберігається в сучасності та продовжує надихати нові покоління.

Експозиція структурована за кількома тематичними напрямками:

- духовна література різного характеру;
- офіційна документація, що розкриває багатство обов'язків духовенства;
- видатні постаті та їх діяльність;
- збереження духовної та культурної спадщини.

Особливою подією є те, що вперше виставлено колекцію ікон (18 – 19 ст.), які стали важливим духовним символом і мистецьким

об'єктом, що по-новому відкриває світ сакрального мистецтва для відвідувачів. Куратором виставки виступив Мгр. Михайло Чичвара, PhD., який під час відкриття провів коментований огляд експозиції та поділився розповідями про її створення, добір експонатів і значення представлених матеріалів.

Організатори наголошують, що виставка створена для широкої аудиторії – як для молоді, так і для старшого покоління. Вона має на меті заохотити людей ближче познайомитися з історією духовних діячів, які сприяли не лише поширенню віри, а й відродженню культурного й суспільного життя північно-східної Словаччини.

Виставку можна оглянути до лютого 2026 року. Запрошуємо всіх охочих відвідати експозицію та відкрити для себе глибину духовного й культурного надбання нашого краю.

Людмила РАЖИНА,
СНМ – МУК.

Хор при храмі Святої Трійці у Свиднику.

Живий голос традиції

Відбувся 51 огляд народних пісень «Маковиська струна»

(Продовження з 1 стор.)

Степан Гій філігранно справився з обов'язками конферансьє, сцена: Марек Світок, музичний супровід – Оркестр народних інструментів Юліуса Селчана.

Вся програма складалася з прологу, шести блоків і епілогу, які вводили глядача в дещо сьогодні вже позабутий світ життя на селі, з його звичаями і віруван-

ментів, Мілоша Веверки і Радована Шашали.

Гостями пісенного огляду були дівоча співацька група Культурно-освітнього товариства ім. Тараса Шевченка з Дюрдьова (Сербія), яка виконала віночок популярних народних пісень, а також Фольклорний ансамбль «Карпатянин», який показав зразки нового репертуару з нагоди 65-річ-

Дует Михаела Василенкова і Даниела Бандуричова з Зубного («А нашо мі є, нашо»).

нями, але і неодмінними чарами. Музиканти були і ще є важливою складовою частиною традиційної народної культури. До наших днів дійшла лише незначна частина того музичного світу, який принесли нам з давнини наші предки. Найчастіше вони показували своє музичне мистецтво на весіллях і забавах. Нерідко заваби організувалися в неділю після обіду. З пісню і музикою проходив цілий господарський рік на селі.

чя з дня заснування.

За рішенням журі огляду (Віктор Гащак, Ігор Крета, Марош Гафіч) лауреатом 51 огляду стало тріо Юлія Веверкова – Зузана Антошова – Михаела Гамрачек (Списька Нова Вєсь), які зарекомендували себе пісню «Грабай, дівче, грабай» (a capella).

Програма огляду мала відповідну динаміку і градацію. Найбільше оплесків глядачів пожали співачки з Спиша, також найменші виконавці народних пісень –

Дівоча співацька група Культурно-освітнього товариства ім. Тараса Шевченка з Дюрдьова (Сербія).

На огляді були представлені майже всі регіони Східної Словаччини – від Лабірщини і Снинщини до найзахідніших куточків на Спиші, де знаходимо міцні осередки і де збереглась традиційна народна культура. Співачки і співаки були представлені з різних сіл і міст – Снини, Хотчі, Списької Нової Вєсі, Бардієва, Орябини, Свидника, Кошиць, Модрої-над-Цирохою, Сабинова, Ямника, Сташковець, Снакова, Зубного, Потоків, Завадки, Меджилаборець, Нової Келчі, Пряшева, Жатковець, Бартошовець, Крайнього Чорного.

Більшість народних пісень глядачі могли послухати в музичній обробці Юліуса Селчана, диригента Оркестру народних інстру-

діти. То є наочне свідчення, що у «Маковиської струни» є майбутнє. Радую, що регіональні організації Союзу долучаються до участі глядачів на концертах. На цей раз побували на концерті у Бардієві глядачі з Орябини Старолюбнянського округу та з Снини, які приїхали автобусами.

Під час проведення пісенного огляду в суботу, 22 листопада, в обрядовому залі Міського уряду в Бардієві представників організаторів та учасників «Маковиської струни» урочисто прийняв заступник приматора міста Петер Петруш.

Мирослав ІЛЮК.
Фото Ладислава Цупера
та автора.

Музично-літературний вечір до 95-річчя Ліни Костенко

Словацько-українське товариство за фінансової допомоги „Kultminor – Fondu na podporu kultúry národnostných menšín“ 19 листопада 2025 р. в репрезентативних просторах Австрійського культурного форуму здійснило музично-літературний вечір, присвячений живій легенді української літератури, поетесі, особистості, яка є невичерпним джерелом мудрості, а глибокі думки якої до сьогодні впливають на цілі покоління українців. Цією статтю є Ліна Костенко, якій в цьому році виповнилось 95 років.

За присутності Надзвичайного і Повноважного посла України в Словацькій Республіці Мирослава Кастрана та працівників амбасад переповнений зал глядачів, яких на початку привітала директорка Австрійського культурного форуму, мав змогу познайомитись з незламною, гордою та патріотичною постаттю української нації, якій радянською верхівкою на довгий час було заборонено писати. І яка навіть відмовилась від звання Героя України з крилатою фразою „Політичної біжунерії не ношу“.

Сам концерт розпочався відео, створеним організатором вечора з коментарем Юрая Генчанського, яке проілюструвало її професійне життя. Після того було дуже приємним моментом бачити дітей з Української недільної школи декламувати дитячі вірші Ліни Костенко, яких на виступ підготували вчительки Наталія Савчук, Тетяна Петуренко та Ольга Острогляд під керівництвом директорки школи Марії Рибак.

Крім професійного життя, аудиторія також ознайомилась з особистим життям поетеси – з її трьома коханнями, останнє з яких тривало 37 років до смерті

її чоловіка Василя Цвіркунова в 2000-му році. На концерті було згадано і двоє дітей Костенко – син працює програмістом у США, дочка Оксана Пахльовська очолює кафедру українознавства в Римському університеті, а також читає лекції з історії Східної та Центральної Європи. Оксана також є авторкою кількох книг та наукових праць, в яких вона аналізує роль України в Європі крізь аспекти історії, культури та політики.

Зрозуміла річ, вечір був переповнений і музикою – на вірші Ліни Костенко було створено багато чудових пісень. Одинадцять з них прозвучали на концерті у виконанні професіоналів Валерії Домінікової, Александри Мікушової, Миколи Ердика та Мартіна Мікуша. Акомпонували на гітарі чудові Ленка Сенковичова, на фортепіано Бранко Ладіч та на акордеоні і перкусіях Раймунд Законі.

Аудиторії надзвичайно сподобався емотивний танець на пісню музичної групи *Козак Систем Люди титани*, який у власній хореографії затанцювала Наташа Мікушова.

Крім того, ще з відео прозвуча-

ли вірші Ліни Костенко, які прочитав чудовий покійний актор драматичного театру ім. Франка в Києві, народний артист Богдан Ступка, а малим сюрпризом було бачити з екрану саму Ліну Костенко у похилому віці декламувати свої власні вірші.

Вечір був дуже вдалий. Слова визнання організаторам вечора висловив посол Мирослав Кастран:

„Сьогодні команда Посольства відвідала по-справжньому особливу подію – музично-літературний вечір до 95-річчя Ліни Костенко. Її ім'я давно стало символом української літератури, а життєвий шлях – тонкою лінією, що проходить крізь історію України. Це був вечір, що відкривав Україну через мистецтво – так, як не здатні зробити жодні звіти й промови. Саме такі події допомагають іноземній аудиторії ближче пізнати нашу культуру, відчуті її силу й чутливість, почути Україну не лише новинами, а й серцем. Мистецтво вкотре довело, що це універсальна мова, яка здатна поєднувати різні народи спільними емоціями та сенсами.“

м.к.

Фото Михайла Чукана.

Перед нами – нові завдання

Передостаннє цього річного засідання Президії ЦР СРУСР відбулось 12-го листопада 2025 року в Пряшеві. Голова ЦР СРУСР Павло Богдан інформував про діяльність керівництва ЦР, зокрема про зустріч з новим директором Фонду підтримки культури національних меншин Яном Штовкою та про результати виборів у фахову раду фонду, а також про засідання підготовчого комітету 51-го конкурсного огляду співаків народних пісень «Маковицька струна».

Одночасно доповнив пред'явлений письмово план праці Президії на I півріччя 2026-го року.

Важливим пунктом програми були інформації про діяльність регіональних рад СРУСР в Кошицях та Пряшеві. Кошицька організація, де головою є Людмила Гар'янська, реалізувала ряд власних акцій, але й у співпраці з іншими організаціями.

Пряшівська регіональна рада, головою якої є Андрій Яцканін, активно допомагала при організації центральних акцій, як, напр. Фестиваль драми і художнього слова ім. О. Духновича. Готувала теж програми в Словацько-українському культурному та інформаційному центрі, де головним організатором є якраз РР, а саме *Незнайомі знайомі, Наша дума, наша пісня* та інші.

Президія ознайомилась також із станом підготовки проєктів на культурні акції та видавничу справу на 2026 рік.

- пб - єо -

П. Богдан інформував про підготовку 8-го засідання Центральної ради СРУСР. У своїх інформаціях заступники голови ЦР СРУСР та голови РР СРУСР не обійшли ні стан членської бази та її участь у роботі регіональної організації чи участь в інших організованих програмах. Кількість членства всюди понижується внаслідок різних обставин суспільних, стану шкільництва, відносин держави до національної меншини та фінансові і матеріальні обставини.

Президія постановила підготувати проєкти на культурні акції та видавничу справу на 2026 рік до терміну, встановленого у заклику Фонду підтримки культури національних меншин на основі календаря центральних акцій СРУСР, який ухвалить 8-ме засідання ЦР СРУСР та видавничого плану СРУСР на 2026 р., який Президія ЦР СРУСР прийняла на своєму попередньому засіданні.

НОВИНИ КУЛЬТУРИ

АРГЕНТИНА. У місті Гойя провінції Коррієнтес відбулося чергове Провінційне свято іммігранта (Fiesta Nacional del Inmigrante), де українську громаду гідно представив ансамбль «Барвінок» Української громади міста Обера.

КАНАДА. Відомий американський філантроп Говард Г. Баффет та провідний історик Тімоті Снайдер стали головними лауреатами Літературного фонду імені Пітерсона у 2025 році. Церемо-

нія нагородження, яка відбудеться 29 листопада в Торонто, відзначить їхній внесок у поширення правди про війну в Україні.

УКРАЇНА. Один із найпоследовніших україноцентричних театрів країни – Одеський академічний український музично-драматичний театр імені Василя Василька – у листопаді 2025 року відзначив своє сторіччя.

<https://www.ukrinform.ua/tag-kultura>

(Продовження. Початок в № 19/2025)

Отже, якщо Корятович до 1360 року став володарем мукачівської домінії, він міг стати фундатором мукачівського монастиря. Михал Попович («Федор Корятович - русинський войвода», Пряшов, 1993) зробив припущення: якщо у 1360 році Корятович мав 30 років, то в рік смерті (як встановив Т. Легоцький, ім'я князя зустрічається у письмових джерелах до 1414 р.) йому було 84 роки. Тоді 1339 рік як початок його володарювання в краї слід сприймати анахронізмом. Аби сприймати цю дату реально, Михал Попович розглядає гіпотезу про двох Корятовичів – Федора Першого, який у 1363 році повернувся на Поділля і там помер у 1365 році, і Федора Другого, якому польський король Владислав у 1390 році віддав Кам'янець-Подільський, звідки подільський князь мусив у 1394 році переселитися у Мукачево. Обидві версії уможливають фундацію Мукачівського монастиря Федором Корятовичем у 1360 році - чи він дарчу грамоту писав тоді, чи її підроблено пізніше.

У 1438 році, коли ігумен Лука у справах монастиря побував у королів Матяша, він мав грамоту Корятовича. Це підтверджує грамота короля Матяша, латиномовний текст якої від 14 серпня 1458 року опублікував Базилович і в досто-

КНЯЗЬ КОРЯТОВИЧ: ЛЕГЕНДИ І ФАКТИ (6)

вірності якої дослідники історії краю не сумніваються.

Матяш написав про ігумена Луку, що той «заслужив, щоб його рекомендували на руську плебанію св. Миколи близько Мукачівського володіння, названу Моноштор, засновану за руським обрядом, з її узвичаєною юрисдикцією...» Отже, із Мукачева у Будин із ігуменом їхав хтось із високопоставлених підданих короля, аби у присутності Матяша сказати добре слово про «спосіб життя і старанність Луки».

Наголос на тому, що обитель називається «Моноштор» (так сприйняв писар короля незвичне йому руське слово «монастир»), заснована за «руським обрядом» і передана у власність ченцям «за узвичаєною юрисдикцією», підтверджує наявність грамоти Корятовича, у якій читаємо (у перекладі з латинської мови Ю. Сака в часописі «Карпатський край», 1996, № 5-7):

“Ми, Федір Корятович, з ласки Божої вождь Мукачева, цим доводимо до відома всіх і кожного, як присутніх, так і майбутніх, які будуть це бачити, що ми дали побудувати і зробити для спасіння нашої душі монастир святого єпископа і сповідника Миколая біля нашого міста Мукачева, який по обряду і звичаїв греків, або русинів, вирішили висвятити, а біля нього встановили руських ченців,

щоб вони там навіки служили Богу”.

Матяш визнає за Лукою привілеї, надані грамотою Корятовича. Порівняймо. У грамоті мукачівського князя: «Для підтримання тих же руських ченців із наших власних маєтків ми дали і подарували два поселення, Бобовище та Лавки, з усіма доходами та наділами...» Король Угорщини Матяш вважає, що Лука «повинен бути обраний» пресвітером (тобто єпископом) Мукачівської парафії, до якої відносяться і «два маєтки, а саме Бобовище і Лавка». При цьому Матяш враховує давню традицію: «Ця парафія за звичаєм наших попередників, королів Угорщини, належить до нашого дарування». У обох грамотах є дві наскрізні думки: 1) монастир - руський, грецького обряду, 2) для матеріальної підтримки дістав у власність два села.

Яку роль відіграв монастир при зверхності іншого етносу, можемо зробити висновок на основі слів Михайла Грушевського в «Ілюстрованій історії України» (К., 1913): «Православна церква була єдиним національним представителем української народності, її стягом національним, а zarazом головною опорою національної культури».

Аби послабити вплив «руського монастиря» на русинів краю, єпископ Трансильванії Ігнатій Баттяні

хотів позбавити його економічної і конфесійної самостійності, узяти його під свою опіку. Це й було причиною того, що Баттяні у 1785 році почав звинувачувати ченців Мукачівського монастиря у підробці грамоти Ф. Корятовича.

Історичні розвідки Іоанкія Базилевича й Михайла Лучкая були написані з метою захистити права монастиря. Автор фундаментальної 6-томної «Історії карпатських русинів» не сумнівався в автентичності датованої 1360 роком грамоти Федора Корятовича. Цей відомий дослідник історії краю розповів і про долю грамоти: «Єпископ Парфеній біля 1550 року передав архієпископу естергомському Юрію Ліппау, який її здав у пожонський капітульний архів, де вона тепер (на час написання «Історії карпатських русинів». - І.С.) зберігається, я її там бачив».

Повторяти сьогодні беззастережно думку Баттяні, а за ним і О. Попова, не враховуючи знахідки й узагальнення І. Базилевича чи М. Лучкая, - це значить припинити пошук істини. А таке в історичній науці недопустиме.

Легенди - у дзеркалі фактів

При пошуках істини навіть легендарне маємо враховувати. Тож повернемося до легенд про Федора

Корятовича. До добре знаних на Закарпатті двох поетичних сюжетів.

Перша легенда розповідає про те, як Корятович з допомогою чорта викопав у Мукачівському замку глибокий колодязь. Для нас не має принципового значення, чи цей колодязь викопано до 1360 року, чи після 1396 року. Суттєво, що викопано його у часи Корятовича.

Після нашестя Батия замки відігравали важливу роль як твердині для захисту від зовнішніх ворогів, вони були також осідками для феодалів. Аби кам'яні стіни замку були надійним захистом під час облоги, його захисникам треба було мати достатнє озброєння, достатньо їжі і води. Без колодязя замок не міг витримати тривалу облогу.

Про Мукачівський замок відомо, що на початку XIV століття він належав палатинів Амадею, але король Карл Роберт у 1311 році відібрав його для себе і, за словами О. Мицюка, «дуже укріпив». Дослідники історії міста над Латорицею говорять про укріплення замку королем Лайошем, князем Корятовичем, королем Іштваном Баторі, комендантом Яношем Баллінтом...

Іван Сенько «Від часу Лаборця до сьогодні», Ужгород, 2012,

стор. 43 – 68.

(Далі буде).

На фото (зліва): Жанета Лангова, директорка установ культури Парку і відпочинку в Пряшеві, завідувача Миської галереї Caraffka, Йосиф Мулик та куратор виставки, академічний художник Петер Попелка.

Персональна виставка картин Йосифа Мулика

В Миській галереї Caraffka, яка є складовою частиною Парку культури і відпочинку (РКО) в Пряшеві, було відкрито виставку картин художника-любителя Йосифа Мулика. На виставці він представив більше 70 картин малого формату, які відтворюють життя людини в часопросторі.

Оцінюючи творчі прагнення Йосифа Мулика, куратор виставки академічний художник Петер Попелка, між іншим, сказав:

«Коли ми дивимось на його картини, опиняємося в просторі, де колір співає, ритм переплітається зі світлом, а історії людей написані жестом пензля. Це полотно, сповнене музики — хоча ми її не чуємо вухами. Ми відчуваємо її тілом. Люди, які з'являються на них, радіють, танцюють, закохані, живуть на повну. І все це відбувається на тлі природи, або, точніше, в єдності з нею, ніби кожна постать народилася з землі, а кожен колір має своє походження в листі, вітрі, небі».

А далі П. Попелка додав: «Автор має надзвичайно точне, зріле і досконале відчуття кольору. Його оптимізм є заразливим — він захоплює нас, втягує у свята та історії, які намальовані з вишуканою впевненістю і серцем,

яке пам'ятає і радість, і біль». П. Попелка одночасно виразив вдячність Ладиславу Цуперові за допомогу при інсталяції виставки картин Й. Мулика.

Й. Мулик відомий як журналіст, в престижних чехословацьких журналах, призначених для закордонного читача, друкував цінні цикли репортажів і нарисів з життя республіки, пізніше займався збереженням художніх пам'яток минулого. Старожитності цілком опинились в полі його інтересу. Він їх сприймає як артефакт, який є фізичним підтвердженням історії народу та важливим елементом національної самоідентифікації. На сучасну пору свій час він присвячує образотворчому мистецтву.

Виставку картин Й. Мулика глядачі мали можливість оглянути від 19 листопада до 6 грудня 2025 року.

-мі-

Первісне село Кошицькі Гамри було затоплене водами Ружинської гідроелектростанції, частина його первісного хотара є місцевою частиною села Кошицька Бела. Село було відоме своїми металургійними традиціями і гамрами, сьогодні його околиці використовуються в рекреаційних цілях.

Про присутність вірян церкви східного обряду в колишніх Гамрах довідуємось з «Історії Мукачівської єпархії» церковного діяча, історика Івана Пастелія (1741 – 1799), яка ввійшла в п'ятий том «Історії карпатських русинів» Михайла Лучкая. Іван Пастелій, посилаючись на слова пароха в Койшові, пише, що віряни церкви східного обряду проживали навколо, в тому числі і в селі Гамор, і поступово під впливом католицького духовенства втрачали релігійну, а заодно і національну ідентичність. Ще декотрим особам вдавалося зберегти належність до церкви східного обряду: «... койшівський парох подає імена таких: Катерина Червенячка з дітьми, Яків Дуркота зі своєю жінкою, напевно, шість уродженців із Завадки, стільки ж з родинами у Опатці. Янко Белічак з родиною у Гильові, Онда Драганчик зі своєю жінкою в Іді разом із братом Георгієм, Гальця Лешко, Уляна Вербиха, наверхнену у Белі, Марія Кочмарик у Гаморі, Гальця Гітлянка у Кошицькій Белі, Уляна Гітлянка у Белі, Гальця Качмарик у Кошицькій Белі, Уляна Танцар в Іді, Н. Рендлова в Іді, Ганна та Марія Гудик, Белічак у Іді, Ганна Боцманська в Іді, Гальця Кандра в Ольшавиці (Подпрочи), брати Іван та Георгій за прізвищем Лешко в Будолові, Дора Слимак у Опатці, Ганна Пинчак, Катерина Талья, моя служанка, внаслідок поганого вчинку втекла до Гельниці і протягом декількох днів знайшла хлопця і без мого відома з ним же змінила обряд, була повінчана титулованим паном гельницьким парохом Урмом».

Крім того, той же койшівський парох додав, кажучи: «У селі Захарівцях за пам'яті людей був лише один латинський дім, а всі решта — греко-католицького обряду». Зрештою, коли я прийшов сюди, до Койшова, був викликаний для прийняття сповіді у пасхальний час, то у перший рік, власне, 1772, знайшов ще понад 150 душ, здатних сповідатись, на другий рік — ледве наполовину, на третій — ледве якусь душу, на четвертий — ні однієї» (Михайло Лучкай «Історія карпатських русинів», т. 5, стор. 83).

150-річчя Торгової академії в Гуменному

У вівторок, 18 листопада 2025 року, Торгова академія відсвяткувала своє 150-річчя. Вона була заснована в 1875 році, і на той час викладацький склад складався з 6 вчителів. Школа була заснована угорськими правлячими колами в період мадяризації за часів Австро-Угорщини, щоб виховати віддану угорську інтелігенцію, яка б поширювала угорську мову і в цих східних районах. Про це свідчить і той факт, що в щорічних звітах академії ми можемо зустріти переважно угорські та німецькі прізвища.

Торгова академія є однією з найстаріших шкіл такого типу в Словаччині. Історичний розвиток школи датується 1917 роком як Вища торгова школа

- 1929 – 1936 Державний однорічний торговий курс
- 1941 – 1949 Державна торгова академія
- 1950 – 1952 Вища економічна школа
- 1954 – 1961 Економічна школа
- 1962 – 1991 Середня економічна школа
- 1991 – Торгова академія

Профіль випускника навчального напрямку «Торгова академія»

Сторінки минулого (144)

ГАМОР – НАМОР

(місцева частина села КОШИЦЬКА БЕЛА) (окр. Кошиці околиця)

Краєзнавчий словник сіл Словаччини зазначає, що Кошицькі Гамри історично мали такі назви: Malleum (1505), Maleum (1507), з середини XVII століття Namor; мадярською Kassahámor; німецькою Hammer.

Село розвинулося з шахтарського поселення Кошиць, де з 1505 року задокументовано гамор (гамор - це історична споруда або майстерня, призначена для обробки сталі та заліза). Збереглося поселення місцевих чиновників з 1583 року. У середині XVII століття в селі налічувалося 9 домогосподарів і 11 желярів. У 1693 році маєток, залізні копальні і пивоварню орендували Менцель (Mentzel) і Фай (Fay)... У 1772 році в селі налічувалося 43 домогосподарства, у 1828 році - 85 будинків і 576 жителів. У XVIII столітті тут також випалювали вапно. За часів міжвоєнної Чехословаччини Кошицькі Гамри було передгірським селом, жителі якого працювали в місцевих ливарнях. У зв'язку з будівництвом Ружинського водоймища село зникло у 1966 році.

Володимир Гнатюк у дослідженні «Русини Пряшівської єпархії і їх говори» (1900), посилаючись на дані про греко-католицькі парафії Пряшівської єпархії, які йому надав Юлій Ставровський-Попрадов (19.1.1850 – 27.3.1899), священник в Чертіжньому на Лабішчині, наводить, що в Кошицьких Гамрах (Kassa - Namor) існувала парафія, але станом на 1900 рік вже тамтешня громада «...була з словацькою мовою». Володимир Гнатюк, між іншим, пише: «Бажаючи причинити ся як найбільше до в'яснення питання про Словяків і до визначення етнографічних границь між Русинами і Словаками, подаю ще отут реєстр сіл з виказом уживаної в них мови з п'яти жупаній. Опис сей зроблений на мою просьбу пок. о. Ю. Ставровським в Чертежи (Земплин); може бути, що не одно в ньому буде хибно подане, всеж він може становити вихідну точку при дальших студиях в тому напрямі і спонукати людей до докладніших дальших дослідів» (стор. 31).

Процес асиміляції місцевих жителів завершився ще в період Ав-

стро-Угорщини. Це засвідчують також угорські переписи 1880, 1890, 1900 і 1910 рр., які не фіксують русинів. Не менш втішні дані про наявність віруючих церкви східного обряду: 1880 – 1 гр.-кат., 1890 – 20 гр.-кат., 1900 – 4 гр.-кат., 1910 – 2 гр.-кат.

Як довідуємось з книжки *Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska* (2004), серед 91 римо-католицької парафії (заснування парафій історики відносять до XVIII ст.) була також в Кошицькій Белі, яка виникла в 1750 році на місці греко-католицької. На іншому місці читаємо: «7. mája 1787, na priamy zásah rakúskeho cisára Jozefa II., bolo do Mukačevskej eparchie zaradených deväť ešte existujúcich gréckokatolíckych farností z bývalej gréckokatolíckej monastyrskej eparchie na Gemeri a nižnom Spiši. Jednalo sa o tieto gréckokatolícke farnosti: «Gölnicz (Gelnica), Remete (Remety), Svedlér (Švedlár), Vagendrissel (Nálepkovo), Zsakovócz (Žakarovce), Pragendorf (Prakovce), Tegel (Iegol - Jankovce), Margetfalva (Margecany), Folkmár (Košická Belá)», ktoré pôvodne po roku 1776 mal úplne a navždy pohltit rožňavský rímskokatolícky biskup».

Історик О. Петров стосовно Кошицької Бели зазначає, що жителі села «...говорять по-словацьки, плебан говорить проповіді по-словацьки і діти в школі навчаються по-словацьки».

-мі-

Бардіїв затвердив бюджет

Депутати міста Бардіїв затвердили бюджет на 2026 рік. Це сталося на засіданні Миської ради, яке відбулося у четвер, 6 листопада 2025 року.

Бюджет на 2026 рік був затверджений з перспективою найнижчого рівня заборгованості міста в його новітній історії, при цьому очікується зниження заборгованості до 44 % поточних доходів. Проект бюджету був попередньо обговорений Миською радою 11 листопада 2025 року та 16 жовтня 2025 року.

-муб-

Депутати затвердили бюджет на наступний рік

На засіданні Миської ради у вівторок, 18.11.2025 р., депутати Стропкова затвердили проект бюджету на 2026 рік. Загальні доходи заплановані в розмірі 17 396 972 євро, а загальні витрати – на рівні 17 396 520 євро. «Доходи та видатки були зменшені приблизно на 3 мільйони євро. Різниця становить суму, витрачену в 2025 році на фінансування завершених великих інвестиційних проектів, що покриваються з єврофондів, таких як реконструкція Основної художньої школи або будівництво нового дитячого садка Pod Laščikom», – пояснив приматор Ондřej Брендза.

Поточні доходи міста плануються на рівні 16 081 738 євро, видаткова частина поточного бюджету становить 15 513 256 євро. В рамках доходів капітального бюджету місто розраховує в наступному році на дохід від продажу десяти миських квартир на суму понад 224 тис. євро. Також заплановано використання півмільйонного кредиту для співфінансування інвестиційних проектів. «Найбільш значущим інвестиційним проектом наступного року в Стропкові буде IV етап реконструкції площі», – додав приматор.

В рамках інших інвестиційних кроків на наступний рік буде завершено будівництво спортивного комплексу та модернізовано

класи в Основній школі на вулиці Hrnčiarska на суму майже 770 тис. євро, на що були отримані кошти з єврофондів. У планах також будівництво ще одного майданчика для напівпідземних контейнерів. На реконструкцію та будівництво місцевих доріг і парковок виділено майже 390 тис. євро. «Важливим проектом буде також будівництво 34 квартир у торговому центрі Mier та реконструкція тамтешніх торгових частин. Цю інвестицію на суму понад 2 млн євро ми плануємо покрити комбінацією кредиту від ŠFRB, комерційного кредиту та дотації від Міністерства транспорту», – підсумував О. Брендза.

-мсу-

NOVE ŽYTĽA

FOND NA PODPORU KULTÚRY NÁRODNOSTNÝCH MENŠIN

Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlač@slposta.sk. Sadzba: QINET, Tlač: Grafotlač Prešov s.r.o. Ev. číslo EV 3301/09. Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.

Vydáva Zväz Rusínov-Ukrajincov SR, IČO 00177725, Ročník 75. Šéfredaktor Miroslav Iljuk. Adresa redakcie: Janka Borodáča 5, 081 08 Prešov. Tel. 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk., novezytta@centrum.sk. Náklad: 400 ks. Ročné predplatné 12,50 €. Štvrťročné predplatné 3,125 €. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty, alebo e-mail: predplatne@slposta.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a.s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P.O. Box 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk. Sadzba: QINET, Tlač: Grafotlač Prešov s.r.o. Ev. číslo EV 3301/09. Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.

НОВЕ ЖИТТЯ

Видає Союз русинів-українців СР. Рік видання 75. Головний редактор Мiroslav Iljuk. Адреса редакції та адміністрації: 081 08 Пряшів, Янка Бородача, 5. Телефон 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk. Рукописи і фотографії повертаються на просьбу автора. Редакція залишає за собою право скорочувати статті. Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди і не обов'язково збігаються з поглядами редакції.

Мгр. Яна Бардзакова.